

คำบรรยาย 4

เอกสารประกอบการบรรยายวิชา 104201

บทบาทศิลปะและวัฒนธรรมจากภายนอก : อินเดีย และจีน

เรียบเรียงโดย รศ.ม.ล.สุรสวัสดิ์ ศุขสวัสดิ์

การติดต่อกับอารยธรรมอินเดีย

ภูมิหลังด้านวัฒนธรรมของอินเดีย

1. ยุคก่อนประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมยุคหิน ยุคสัมฤทธิ์ ยุคโลหะ
2. ยุคอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ ของชนเผ่าดราวิเดียน ได้แก่การบูชาเทพเจ้าดิน น้ำ ลม ไฟ (โลกธาตุ ธรรมชาติ)
3. ยุคพระเวท (ยุคอารยธรรมอารยัน)
 - ความเชื่อ เทพสำคัญ 4 องค์ของอารยัน (พระอาทิตย์ พระวรุณ พระอินทร์ พระยม) รวมกับ เทพเดิมในลุ่มแม่น้ำสินธุของพวกดราวิเดียน ในสมัยไตรเพท เกิดเทพเจ้า 3 กลุ่ม คือ
 - ก) เทพบนสวรรค์ เช่น พระวรุณ สุริยะ วิษณุ ฯลฯ
 - ข) เทพในอากาศ เช่น พระอินทร์ รุทระ วาตะ ฯลฯ
 - ค) เทพบนพื้นดิน เช่น อัคนี สรัสวดี ฯลฯ
 - ชนชั้น เกิดระบบวรรณะ พราหมณ์ กษัตริย์หรือนักรบ และพ่อค้า ชาวนา
4. ยุคกาพย์ (กาวยะ) มหากาพย์สำคัญ รามายณะ มหาภารตะ
 - นับถือเทพสำคัญ 3 องค์ ที่เรียกว่า “ตรีมูรติ” ได้แก่ พระศิวะ (ไศวนิกาย) พระนารายณ์ (ไวษณพนิกาย) และพระพรหม
5. ยุคปุราณะ คัมภีร์ปุราณะ 18 เรื่อง
 - ความคิดใหม่ สากลจักรวาลเรื่องโลกมนุษย์ เทพเจ้าโบราณ อวตารของวิษณุ เทพเจ้าโบราณ วีรบุรุษ
 - ลำดับสกุลวงศ์ของกษัตริย์ สุริยวงศ์ จันทรวงศ์
 - ดูเหมือนว่ากษัตริย์จะขึ้นมามีบทบาทแทนที่พราหมณ์

พื้นฐานสังคมอินเดีย

1. ชนเผ่าดราวิเดียน (ทราวิท) และอารยัน
 - ครอบครัวยุบรวม หรือครอบครัวยาย อยู่ติดกันในสังคมตนเอง
2. ระบบวรรณะ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร (จัณฑาล)

พราหมณ์ มีหน้าที่เป็นครูอาจารย์ เป็นปราชญ์ ซึ่ง เปรียบเสมือนศีระะที่เป็นบ่อเกิดความคิด สติปัญญา

กษัตริย์มีหน้าที่ปกครองป้องกันประเทศ เปรียบเสมือนอก ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งกำลัง คือกำลัง แห่งสังคม

แพศย์ หมายถึงพวกพ่อค้า ชาวไร่ ชาวนา เปรียบเสมือนขา ซึ่งเป็นส่วนที่ทรงร่างกายไว้ พวก นี้ควบคุมการเศรษฐกิจของชาติไว้ในกำมือ

ศูทร หมายถึงผู้ทำสังคัมให้ เคลื่อนที่ก้าวหน้าในการงานทั้งปวง ซึ่งเปรียบเสมือนเท้า

สาเหตุการออกมาติดต่อกับเอเชียอาคเนย์

1. การค้าขาย “สุวรรณภูมิ” เครื่องเทศ ไม้หอม ยางไม้หอม ฯลฯ (ดูเรื่อง ไม้ตระกัณยกะ ในคัมภีร์ อวทาน ภาษาสันสกฤต)
2. การรู้จักต่อเรือขนาดใหญ่ การเดินเรือ
3. การรู้จักวิถีของลมมรสุมในแถบเอเชียอาคเนย์
4. พระพุทธศาสนา การส่งสมณทูตออกไปยังดินแดนต่างๆ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (พระโสณะ และพระอุตระ)

เส้นทางการเดินทางมายังดินแดนเอเชียอาคเนย์

1. อินเดีย – หมู่เกาะอันดามัน – ขึ้นบกที่สุมาตรา ชาว
2. อินเดีย – อ้อมแหลมมลายู – ขึ้นบกแถบอ่าวไทย/ฝั่งแม่น้ำโขง
3. แคว้นกลิงคราชฎร์ (มัทราส) – ขึ้นบกที่ตักโกลา (ตะกั่วป่า)
แล้วเดินทางทางบกมายังฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู
ก) ข้ามเขาสกลมาทางฝั่งตะวันออก
ข) ล่องเรือตามลำน้ำตะกั่วป่าและคีรีรัฐ – ครหิ (ไชยา) หรือ ล่องเรือมาทางใต้ตามแม่น้ำตาปี (ผ่าน เมืองโบราณเวียงสระ)
ค) มาตามเส้นทาง ก) และ ข) แล้วแยกมาหาดทรายแก้ว เมืองตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช)
4. อินเดีย – ขึ้นบกที่ตรัง – หรือที่ไทรบุรี – เดินทางทางบกต่อไป
5. อินเดีย – ขึ้นบกที่ทวายหรือเมะตะมะ – เดินข้ามภูเขาไปยังกาญจนบุรีลงสู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา – ลุ่มน้ำโขง
6. อินเดีย – เดินทางทางบกมายังแคว้นเบงกอล – อาหม – หรือผ่านยูนนาน – ทางเหนือของไทย-ลาว
7. อินเดีย – ผ่านทางใต้แหลมมลายู – ทะเลจีนใต้ – ดินแดนจามปา

การรับอารยธรรมจีน

ภูมิหลังของวัฒนธรรมจีน

1. ดินแดนกว้างใหญ่ ภูมิประเทศแตกต่างกันมาก มีหลายเผ่าพันธุ์
2. หลักฐานสมัยราชวงศ์ซาง (Shang) เครื่องสัมฤทธิ์ กระจุกเสี่ยงทาย
3. ยุครุ่งเรืองทางความคิด สมัยราชวงศ์โจว (Chou) นักปราชญ์สำคัญเช่น ขงจื๊อ (511-479 ปีก่อนคริสตกาล) เล่าจื๊อ (เต๋า)
4. ราชวงศ์ต่างๆ ที่ติดต่อกับภายนอก เช่น
 - ราชวงศ์ฮั่น (Han) 206 ปีก่อนคริสตกาล ถึง พ.ศ. 763
 - ราชวงศ์ถัง (Tang) พ.ศ. 1161-1449
 - ราชวงศ์ซ้อง (Sung) พ.ศ. 1503-1770
 - ราชวงศ์หยวนหรือหยวน (Yuan) พ.ศ. 1822-1911
 - ราชวงศ์หมิงหรือหมิง (Ming) พ.ศ. 1911-2187
 - ราชวงศ์ชิง (Ch'ing) พ.ศ. 2187-2454

พื้นฐานสังคมจีน

1. ความเชื่อในยุคแรก 3 ประการคือ
 - การเคารพบูชาบรรพบุรุษ วิญญาณบรรพบุรุษมีผลต่อลูกหลาน
 - การเชื่อถือวิญญาณ ว่ามีอยู่ทุกหนทุกแห่ง
 - ความเชื่อเรื่องสวรรค์ หรือฟ้า หรือเทียน ว่าเป็นเทพเจ้าสูงสุดของจักรวาล และมนุษย์ (ความรู้เรื่องของมนุษย์เกิดจากความพอใจของสวรรค์)
2. ลัทธิขงจื๊อ “รัฐคือครอบครัวใหญ่” “กษัตริย์คือบิดา”
3. เต๋า “ธรรมชาติ คือ วิถี”
4. ลักษณะสังคมจีน
 - ครอบครัวขยาย (extended family) สังคมชายเป็นใหญ่
 - สังคมเมือง สังคมชนบท อยู่ติดกันในสังคมของตน
 - ชนชั้น 3 กลุ่ม ขุนนางและปัญญาชน / ชาวนา / ทหาร-พ่อค้า

เปรียบเทียบบทบาทวัฒนธรรมอินเดียและจีนในเอเชียอาคเนย์

อินเดีย

1. ศาสนา ; พราหมณ์ (ไศวนิกาย ไชวณพนิกาย) พุทธศาสนา (เถรวาท มหายาน)
2. การปกครอง ; หลักทวารราชา กฎหมายพระมนุธรรมศาสตร์
3. อักษรศาสตร์ ; ภาษาบาลี สันสกฤต และวรรณคดี การแปลงเป็นอักษรท้องถิ่น
4. ศิลปกรรมในอาณาจักรยุคโบราณต่างๆ
5. ทั้งหมดเหล่านี้ล้วนมีการประยุกต์ใช้ในแต่ละสังคม หรือมีลักษณะปะปนกับลักษณะสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

จีน

1. ปรัชญา-ศาสนา ขงจื้อ (เวียดนาม)
2. การเมือง นอกจากเวียดนามแล้ว จีนไม่ได้เข้ามามีอิทธิพลครอบครองโดยตรง หากมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับราชสำนักต่างๆ ในภูมิภาคนี้ คือ
 - ส่งเครื่องราชบรรณาการ (จิมก๊อง) ไปยังจีนสามปีต่อครั้ง
 - หากมีการเปลี่ยนแปลงดิน กษัตริย์องค์ใหม่ต้องส่งทูตไปแจ้งต่อจีนที่ปักกิ่งเพื่อให้จักรพรรดิทรง “รับรอง”
 - เมื่อจักรพรรดิสวรรคต อาณาจักรต่างๆ ต้องส่งเครื่องไปเคารพพระศพ และถวายความจงรักภักดีต่อจักรพรรดิองค์ใหม่
 - หากเกิดกรณีพิพาททางการเมืองระหว่างรัฐ จีนจะเข้ามาเป็นผู้ตัดสิน
 - อิทธิพลทางการเมืองของจีนอยู่ในขอบเขตจำกัด แต่อิทธิพลทางการค้ามีมากกว่า
3. เศรษฐกิจ
 - จีนเป็นตลาดการค้าใหญ่ รัฐต่างๆ ต้องการสินค้าจีน เช่นเครื่องปั้นดินเผา ผ้าไหม รัฐต่างๆ จึงยินยอมส่งบรรณาการให้จีนเพื่อรักษาสัมพันธ์ทางการค้า
 - เส้นทางการค้า รัฐใดอยู่บนเส้นทางค้าระหว่างโลกภายนอกกับจีนจะรุ่งเรือง เช่นกรณีรัฐศรีวิชัย
4. วัฒนธรรม นอกจากเวียดนามซึ่งราชสำนักจีนมีนโยบายกลืนชาติมาตลอดทุกยุคทุกสมัยแล้ว วัฒนธรรมจีนจะจำกัดอยู่ในกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลด้วยกัน

สรุป

1. วัฒนธรรมอินเดียซึ่งรับผ่านมาทางพ่อค้าและนักบวชจากอินเดีย จะมีผลต่อกลุ่มชนชั้นหัวหน้า ก่อให้เกิดอารยธรรมที่ดูเหมือนเป็นแบบอินเดีย แต่แท้จริงแล้วล้วนมีลักษณะปลีกย่อยลงไปในแต่ละสังคมรัฐต่างๆ ทั้งสิ้น
2. วัฒนธรรมจีนไม่ได้ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมหรือศิลปกรรมของรัฐในภูมิภาคนี้โดยตรง แต่เข้ามาในลักษณะเสริม หรือเป็นตัวกลางทางเศรษฐกิจในบางยุคบางสมัย